

دولت و بازار در فرایند صنعتی شدن

۱۳ مهر ۱۴۰۱ ساعت ۱۷:۳۱

در واقع، از دهه پنجاه شمسی است که دولت، نقش اصلی و فعال خویش را در اقتصاد ظاهر می‌سازد، به گونه‌ای که بازار نیز توان رقابت با دولت را ندارد.

توجه به بازار و بخش خصوصی، نقش مهمی در ارتقا بخش صنعت هر کشور دارد. موضوعی که غفلت محمدرضا پهلوی از آن باعث ضعف آن شد. محمدرضا شاه به دلیل ترس از قدرت‌یابی بازار و ساختار خاص حکومت، تمام نقش‌ها را به دولت اختصاص داد.

«دولت ایران نقش مهم و فزاینده‌ای را در تأمین سرمایه صنایع مختلف بازی می‌کرد. در طی برنامه سوم، ۱/۵۳ درصد کل سرمایه‌گذاری‌ها توسط دولت انجام شده بود. این رقم در طی برنامه چهارم به ۸/۳۸ درصد و در طی برنامه پنجم به ۴۰ درصد بالغ گردید. در سال ۱۳۵۲، قیمت نفت افزایش چشمگیری می‌یابد و برنامه پنجم مورد بازبینی قرار می‌گیرد. سهم سرمایه‌گذاری‌های نظام دولتی تا ۶ درصد در صنایع بالا می‌رود. این‌ها، اغلب در خارج از بخش صنایع سبک است که این مسئله، ترجیح سرمایه‌گذاری‌ها، اغلب در خارج از صنایع سنگین را نشان می‌دهد. در واقع، از دهه پنجاه شمسی است که دولت، نقش اصلی و فعال خویش را در اقتصاد ظاهر می‌سازد، به گونه‌ای که بازار نیز توان رقابت با دولت را ندارد. در این حال، نهادهایی مانند بانک اعتبارات صنعتی، بانک توسعه صنعت و معدن ایران و بانک توسعه و سرمایه‌گذاری ایران عناصری واسطه‌ای برای اعطای اعتبارات لازم هستند. بانک ملی نیز نقشی مهم و اصلی در زمینه اعتبارات توسعه صنعتی داشت. تمهیدات ویژه دولتی نیز برای کمک به فرایند صنعتی شدن اندیشیده می‌شود که بالا بردن نرخ مالیات برای واردات، یکی از آنهاست. از سوی دیگر، تأسیس صنایع مدرن، نیازمند مقدماتی ضروری است که در زمینه صنایع ایرانی، وجود سرمایه یکی از عوامل اصلی آن است. طرح‌های بلند پروازانه، سرمایه‌گذاری‌های بزرگ را طلب می‌کند که خود از طریق منابع داخلی یا خارجی تأمین می‌شود.»

منبع: حمیدرضا ملک‌محمدی، از توسعه لرزان تا سقوط شتابان: توسعه اقتصادی، نظامی و بی‌ثباتی ساسی رژیم پهلوی دوم

(۱۳۴۷-۱۳۵۷)، تهران، مرکز اسناد انقلاب اسلامی، ۱۳۸۱، صص ۷۷-۷۸

